61661/P

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE

DYSENTERIA.

QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri
D. GULIELMI ROBERTSON, S.S.T.P.
ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;
NEC NON
Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,
Et nobilissimae FACULTATIS MEDICÆ decreto;
PRO GRADU DOCTORATUS,
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;
Eruditorum examini subjicit

JACOBUS JOHNSTON,
BRITANNUS.

Ad diem 12. Septembris, hora locoque solitis.

——————— ficus prima calorque
Designatorem decorat lictoribus atris.
HORAT Epist. lib. 1. cap. 7.

EDINBURGI:
Apud BALFOUR et SMELLIE,
Academiae Typographos.

M,DCC,LXXVIII.

50337

Viro illuſtri

JACOBO JOHNSTON,

ARMIGERO,

Copiarum Regis legato,

Legionis equeſtris VI. ductori,

Praeſidii et urbis Quebec

Praefecto,

Virtute militari nemini,

Per omnia ſecula,

Secundo;

Sibi

Amicum animum

Oſtendere dignato,

Primum ſuum artis medicae laborem

Venerabundus offert

JACOBUS JOHNSTON,

AUCTOR.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30385805

DISPUTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

DYSENTERIA.

DYSENTERIA est morbus contagiosus, cum febre saepe incipiens, dein nulla aut minus manifesta, procedens; in quo dejectiones frequentes, mucosae, sanguineae, cum torminibus et tenesmo sunt, et stercus plerumque retinetur.

Sydenhamus, p. 45. 182. 183. edit. Lugd. Batav. febrem in intestina inversam dysenteriam judicat. Quod ille obscurum dictum reliquo de hac re sermone non illustrat, suamque, alias maximam, infirmat auctoritatem. Contra, Fernellio, 'Non omnes dysenterias febrem comitari,' testato, quae fides debeatur eo incertius est, quod il-

lius temporis febris definitiones ei, quae inter plerosque nunc convenit, haud paulum discrepant, quodque ipse, multorum tunc more, cum dysenteria diarrhoeam videtur confudisse. Non autem in dysenteria febrem vidisse eum, qui, in calore a corde per totum corpus praeter naturam diffuso, febrem positam putaret, neutiquam est mirandum; Fernell. Oper. p. 321. Aliquando quoque deesse febrem Hildanus testatur, cujus quoque, in acredine ingesta dysenteriam positam rati, diversaque a nobis notione febris concepta, anceps etiam testimonium est; Hildan. Oper. p. 672. Quibus viris haud paulo gravior auctor, saltem in hoc argumento, Degnerus, non semper cum dysenteria conjungi febrem, et, cum incidat, quo saevior morbus et certior pernicies fit, eo leniorem esse, pulsumque defectu potius, quam excessu, ut plurimum, errare, confirmat. Quin et dysenteria castrensis apud Sauvagesium (Ramazzini de morbis castren. p. 637.), fluxus virulentus Saxoniae, dysenteria Indica (Bontii Med. Indor.) Dysenteria pestilentialis (Amati Cen. 3. cur. 90. Schenckii, fol. 861. A.); licet in ea pulsus febrilis dicatur, sine tamen febre esse diserte memoratur. Perpetuae autem in dysenteria febris seu pyrexiae defensores Degnero objicere scio, eum a

pulsu

pulſu ſolo febris notam ſumpſiſſe, et ex hac de praeſente vel abſente illa judicaviſſe. Quod utique parum ſolidum mihi argumentum eſt; utpote cum nullus caſus febrilis juſtus, ſeu primi ordinis primaeque claſſis Cullenianae, nullus pyrexiae, ſeu totius primae claſſis ejuſdem viri, ſit, ubi, uno excepto, nempe typho comatoſo, quae tertia Sauvageſio typhi ſpecies eſt, pulſus ſanis celeriores non reperiantur. Eoque, niſi ii dyſenteriae caſus, quos ſine febre eſſe maximus vir contendit, ideo pulſuum, quod coma cerebrum premeret, carerent celeritate; quod in morbo, neque cerebrum neque reliquum ultra primas vias corpus inſigniter adficere ſolito, et praecipuam ſuam in inteſtinis ſtragem edente, vix quiſquam dixerit, eſſe dyſenteriae caſus, febris et pyrexiae omnis expertes, haud dubie concedendum eſt; eoque magis, quod tantus vir, qui primus omnium, memoria dignorum, propriam dyſenteriae naturam nobis detexit, in leviuſcula re et omnibus tum cognita erraviſſe, et, quid febris ad ſummam eſſet, neſciiſſe, non exiſtimandus eſt. Huc accedit, quod alii etiam ſine febre dyſenteriam viderunt, et ipſe, niſi omnia me fallunt, vidi. Quid enim aliud eſſet poterat morbus in dejectionibus creberrimis, uniuſcujuſque diei ſpatio nu-

merum

merum ſexaginta vel ſeptuaginta ſuperantibus, ubi nihil ſtercoris, ſed muci ſanguine tincti, copia reddebatur, a nulla earum rerum, quae in ventriculum ingeſtae diarrhoeam, quales fructus et alia fermentationem in primis viis moventia ſunt, concitare ſolent, menſe Auguſto poſt calidam aeſtatem, cui calori aegrotans plurimum objectus erat, et protinus poſt refrigerationem, in horto a plantarum halitu, caleſcente ante corpore, conceptam, ortus, opioque et juſculi bovini abundantia ita ſolutus, ut ſtercus verum, huc uſque concluſum, tandem prodiens, finem malo imponeret?

Ex quibus rebus et teſtimoniis, febrem aliquando a dyſenteria juſta abeſſe, et ad ejus naturam conſtituendam minime neceſſariam eſſe, ipſo jubare clarius eſt.

Quam opinionem duo porro confirmant, primum febris, quando incidit, poſt initia tamen plerumque decedens, nihilque praeter inteſtinorum affectionem relinquens; tum ejuſdem formarum varietas. Quippe enim modo intermittentis purioris, ut paſſim apud ſcriptores videre eſt; modo remittentis itidem purioris, ut Londini, ubi febris remittens, quae poſt peſtem per populum ab anno M,DC,LVIII. ad M,DC,LXV. graſſata erat, rurſus ſub dyſenteriae forma aborta eſt; (Sydenham. Oper.) et ſub tertianae vel

quo-

quotidianae ritu procedebat; (Morton. Oper. Append. ad exercit. Laurichius apud Haller. Difput. vol. 3. p. 425.); ut in dyfenteria anni M,DCC,XXVI. ab Hoffmanno relata, ubi febris quartana, continua, vel femitertiana erat; ut in dyfenteria apud Huxhamo memorata, 'quae 'haud raro ftadia femitertianae peregit,' Huxh. de Aëre Vernaculo, vol. 2. p. 139.; ut in Infula Minorca, ubi dyfenteriam, cum tertiana febre mixtam, cortex Peruvianus fuftulit, (Cleghorn. Morb. Minorc. vernaculo, p. 123. et 236.); ut in dyfenteria, quam Degner defcripfit, quae quandoque tertianae anomalae fchema ludebat, (Degner, p. 21. Lautter. Hiftor. Morb. Rur. p. 104.); ubi in dyfenteria febris perquam incerta ratione remittebat, et, methodo ad fymptomata inflammatoria minuenda idonea adhibita, magis conftantes et confpicuae fiebant remiffiones, et cortici Peruviano demum morbus ceffit; et confimilis apud eundem, p. 118. cafus, eodem remedio folutus, memoratur; modo remittentis biliofae, (Chriftoph. Dougl. de Dyfent. et paffim apud fcriptores); modo febris lentae et malignae, quae in omni epidemia dyfenteria obvenit, et in dyfenteria Neomag. anno 1736, (Degner. Hiftor. Dyfent. Biliof.); modo

fy-

ſynochae, ſeu febris vulgo inflammatoriae, ut ſi quando verno tempore, aut aeſtate ineunte accidit; (ſic Joann. Pringelius obſerv. p. 75. 76. et alibi, ante diatheſin phlogiſticam vernam ſolutam, intermittentes febres et dyſenterias, inflammatoriae naturae participes, in caſtris exortas, et morbos hiemales reductos memorat); modo febris putridae, (cujus apud Zimermanum haud penuria exemplorum eſt; Zimerman. de Dyſent.); febris dyſenteriam comitans apparet. Quae omnia non unius cujuſvis, ſed plurium ſcriptorum, teſtimonia eo ſpectant, ut non unius, ſed plurium generum, febrem, quae dyſenteriam ſaepe comitatur, eoque non ei propriam, ſed aut caſu occurrentem, aut illam ipſam non idiopathicam, ſed diverſorum morborum ſymptomaticam adfectionem eſſe, confirmant. Atque ideo perpetuae in dyſenteria febris defenſores, illam febrium diverſitatem in argumentum, tanquam inſeparabilis a dyſenteriae natura febris eſſet, detorquendo, non id, quo neceſſaria dyſenteriae febris eſſe intelligatur, ſed id tamen, quo morbus, qui illorum judicio dyſenteria eſt, non eſſe comperiatur, perfecerunt; nec verae ac idiopathicae dyſenteriae febrem adjiciendam, ſed quos ipſi caſus pro vera ac idiopathica dyſenteria

ha-

habuerunt, ei detrahendos, alvique in iis profluvium, ad alios ac diverſos morbos, tanquam uniuſcujuſque ſymptoma, referendos, nec in profluvium, ſed principes illos, quorum id ſymptoma eſt, morbos curationem dirigendam, oſtenderunt. Certe, ubi cum profluvio, quod dyſenteria eſſe imperitiori alicui videatur, febris ſynochae ſymptomata propria conjunguntur, eaque ſanguine large detracto et adminiſtratione antiphlogiſtica tolluntur; quales caſus apud Zimermanum occurrunt, et qualis dyſenteria verna apud Pringelium eſſe videtur; quis eum morbum pro dyſenteria et non pro ſynocha juſta, proque hujus ſymptomate profluvium, habuerit? Similique ratione, quoties febris, ſive intermittentis, ſive remittentis, ſive puriorum, ſive hujus cum bilis affectione, qualis remittens biliosa dicitur, ſive utriuſque in forma anomala, ſymptomata una cum profluvio tali, quale dyſenteria eſt, prodeunt, et corticis Peruviani uſu, tam ipſa, quam profluvium, ſolvuntur, ſaluſque confirmatur; quis, quaeſo, dummodo paululum ſecum reputet, nullam hic juſtam dyſenteriam, ſed morbum generis intermittentis, hujuſque illam ſymptoma eſſe, dubitaverit? Si itidem typhus, quem eſſe lentam febrem, dyſenteriae comitem dictam, haud dubito,

om-

omnibus ei magis propriis ſymptomatis, propriaque ei curatione, a dyſenteriae diverſa, nempe, tonicis et ſtimulo illo, quem vinum praebet, proditur; typhum et non dyſenteriam idiopathicum morbum, hancque illius ſymptomaticam, eſſe, vix dubitandi locus eſt. Denique, quamvis haud aliena ab habitu ad putredinem vicino, nam putridam haud auſim dicere, dyſenteria idiopathica et vera eſt; tamen, quoties febris putridae, ſeu typhi petechialis, ſigna adparent, et in putredinem et debilitatem toti corpori communem, non aut minus in profluvium, curatio, in antiſepticorum et tonicorum uſu conſiſtens, dirigitur; nonne febrem putridam ſeu typhum petechialem, non dyſenteriam ſubeſſe, et illius, non hujus, omni ex parte rationem habendam, patet? Poſtremo, ſi quoties ſolita duorum morborum ſymptomata in uno conjunguntur, quis princeps veruſque morbus ſit, ubi curatio alterutrius propria reſpondet, nunquam ambigi poteſt; certe in omnibus, quos retuli, caſibus non dyſenteria cum hac aut illa febre adjuncta, ſed febris alia atque alia cum dyſenteriae ſpecie tantum, febris ſymptomatica, eſt. Febris in dyſenteria neceſſitas hoc porro ſigno infirmatur, quod, iis ipſis, qui hanc neceſſitatem argumentis tuentur, fatentibus, etiam ubi incidit

pro-

profluvium tamen eam ſaepe praecedit. Quod morbum conſiſtere ſine febre arguit. In hoc et aliis quibuſdam morbis noſologi et ſyſtematici, qui dicuntur, ſcriptores a ſuo quiſque doctrinae orbe in errorem ducti ſunt; quippe quorum principium capitale ſit omnes morbos neceſſario aut febriles aut non febriles eſſe. Quod tamen, ut in hoc et paucis aliis, non ſemper verum eſt; ita pleriſque, qui dyſenteriam tractaverunt, eam plerumque cum febre ſeu pyrexia, quae vox nonnullis nuper placuit, ſaltem initio eſſe, ſuaque natura ut cum febre ſit tendere, adſentio.

Febris autem non eorum generum, quae vulgo nota et deſcripta ſunt, ſcilicet, neque typhus, neque ſynochus, neque cynanche gangraenoſa, quae jure febribus annumeranda eſt, neque talis, qualis in exanthematis, a propria quaeque contagione pendens, ſed propriae naturae, eſt. Eadem poſt initia decedit, aut vix amplius percipienda eſt. Unde magno Sydenhamo febris inverſa in inteſtina dicitur. Ut autem a relatis febribus differt, ita ad typhum, quam caeteras, vicinior, rebus quibuſdam, videtur. Propter enim anni tempus et habitum morbo faventem, coeli tunc temperie acquiſitum, ad ſtatum putrido vicinum febris vergit. Sed in morbo idiopathico ac ſim-

plice mali caput inteſtinis fere omne continetur. In his morbi origo quaerenda, ad haec convertenda curatio, eſt.

SYMPTOMATUM COMMEMORATIO.

Ubi febris, modo relata, et morbo propria, hujus initio quantumvis valida, adparet; poſtea tamen debilitatis magnae, quam tumultus febrilis, indicia, cujuſmodi ſunt pulſus vacillantes et infra febrilem frequentiam procedentes, animi pariter et corporis languor extremus, linguae ſiccitas, potius ſe oſtendunt.

Omni autem morbi ſtatui haec ordine communia ſunt, vigilia conſtans, ubique debilitas, cibi nullum deſiderium aut etiam faſtidium, praecordiorum anguſtiae ſenſus, nauſea, frequens vomendi cupiditas, aut vomitus ipſe, denique linguae candor.

Profluvium dein, modo praeeunte, modo ſequente, modo non omnino exiſtente, febre, incidit. Cujus dejectiones, ſtercoris niſi ipſo in morbi limine expertes, mucoſae, ſtriis ſanguineis intertinctae, vel cum ſanguine puro, ſero ſanguineo aut cruore permixtae, praecedentibus eaſdem, comi-

comitantibus aut ſequentibus cum teneſmo torminibus, plerumque plurimae incidunt; quibus corpora ſebacea et glutinoſa, lactis coagulo haud abſimilia, ſaepenumero addita, redduntur.

Propria vero febrili ſtatui linguae nigredo, fauces et os interius obſidentes aphthae, item putrida aut purulenta, et quaſi a tunica villoſa fruſtula, filamentorum inſtar, abraſa, et cum infandis torminibus alvo dejecta. Sine febre plerumque mitis morbus, nullo memorabili turbante tumultu, ad placatum finem pervenit: Febrilis ſaevior, ſymptomatis gravioribus, peſtis aut typhi petechialis referentibus, etiam in idiopathico morbo, ad citam mortem graditur. Dyſenteria juſta et legitima potiſſimum, ac ſolum fere dixerim, aeſtatis fine et autumno, ſcilicet, quamdiu calor permanet, incidit *.

PRINCIPIA.

Quoniam contagioſa dyſenteria eſt, ideo, variolae, rubeolae, peſtis, cynanches gangraenoſae, et typhi

* De hac re Sydenhamum, et ſi qui alii dyſenteriam cognitam et a diarrhoea diſcretam tractavere, conſule.

typhi ipſius, quem magna inquinamenti humani concitaverit vis, inſtar, ſine ſeminio eſſe videri poteſt. Verumenimvero non ei

SEMINIUM

Omnino deeſt. Quandoquidem enim eodem tempore, quo dyſenteria, febres intermittentes, remittentes, et cholera, per populum graſſari ſolent, et hi morbi, ſic conjunctim incidere ſueti, non niſi aeſtate jam praecipite aut ineunte autumno, ſcilicet, inter primae Auguſti hebdomadae et ſecundae Septembris finem, in Britannia incidunt; in calidioribus autem regionibus aliquanto maturius, pro maturiore illic coeli calore, incipiunt; et aliquanto ſerius, pro majore ejuſdem caloris diuturnitate, deſinunt: Ideo ad unumquemque illorum, et pro certo dyſenteriam, aliquis corporis internus ſtatus, aliis temporibus haud temere inductus, neceſſarius videtur.

Qui ſtatus, ſi quis caloris continuati in corpore humano effectum conſideret, ei conjectu, atque etiam, genere ſaltem tenus, intellectu, haud difficilis erit.

Jam-

Jamdudum magnus Sydenhamus in duas partes annum medicum divisit, earumque utrique suum effectum, alterius effectui contrarium, nempe, inflammatorium, et ad putredinem vergentem, attribuit. Quarum partium altera a solstitio hyberno ad aestivum, altera ab hoc ad illud, pertinebat; illa morborum in inflammatione aut nimia generis nervosi incitatione, haec in debilitate aut deficiente incitatione positorum, seminium invicem procreans. Earundem posterior hic affectus, scilicet, debilitas, seu deficiens generis nervosi incitatio, praeter alias habitus, quem facit, partes, cordis et arteriarum actionem imminuendo, et firma simplicia relaxando, languidiorem sanguinis et humorum motum, eoque viciniorem ad putredinem, quam idem calor excitare periclitatur, statum quandoque infert. Qui status eo certius incidit, quo vehementior, debilitatem gignens, calor est. Hinc in calidis regionibus cum debilitate, quam hoc anni spatium gignit, putredo in morbis, accedens ad hanc in seminiis status, conjungi, in frigidioribus locis saepe sola debilitas incidere solent. Unde non solum annum, sed et terrarum orbem eandem divisionem, ratione morborum habita, recipere, patere videtur.

Mor-

Morborum, qui calido anni tempore et calidis in locis potiſſimum incidunt, in numero dyſenteria, omnibus, quotquot de ea egerunt, teſtibus eſt; ideo eam caloris aeſtivi effectum eſſe conſtat. Calor autem per menſes aeſtivos, firma viva nimio ſtimulo fatigans, eoque demum debilitans, ſimplicia relaxans, et humores in ſtatum putredini vicinum vel affinem rapiens, ipſum habitum creat, in quo magis, minus abſoluto, hujus anni diviſionis proles morbi, ſupra relati, conſiſtunt. Qui tamen hac in re varie ſe habent. Nam alii, ut in plagae torridae tractibus, in manifeſtam putredinem ruunt; cujuſmodi ſunt febris flava Indiae utriuſque, ibidem typhus, qui petechialis fere ſemper eſt, febris putrida epidemica *, tertiana pernicoſa † tetartophya maligna ‡, et aliae febres; alii, ut in Europae Continente, ad putridam naturam accedunt; alii, ut in hac inſula, multo ſaepius in debilitate puriore, quam putredine hujuſve periculo, poſiti ſunt. Quos putredinis vel hujus periculi gradus ut dyſen-

* Huxham. de aëre ad ann. 1729.

† Mercat. de febr. l. vi.

‡ Sauvag. ſp. 6. Lautter. hiſt. med. caſ. 21. M. Donal. l. iii. cap. 14. ex M. Galenaria Horſt. l. 1. obſ. 15.

dyſenteria quoque, ſub ſimilibus rebus poſita, ſubire poteſt; ita plerumque eam morbum putridum eſſe, quibuſdam non adſentio. Sed ſeminium ejus corporis ſtatus eſt, a calore diuturniore praeteritae aeſtatis, effectus in debilitate et ſtatu ad putredinem accedente poſitus. In quo debilitas ea eſt, quae cerebri actionem, eoque cordis et arteriarum, ac proinde vaſculorum perſpiratoriorum actionem imminutam, ſecretiones in canali alimentario et biliariam ob id ipſum auctas, ſed totum hoc citra juſtum morbum adhuc conſiſtens, ponit. Eſt hoc, inquam, dyſenteriae ſeminium, ſed ei cum multis aliis, maximeque ejuſdem temporis, morbis, et ante omnes cholera, eodem quoque tempore accidente, commune.

Nam, praeter morbos ejuſdem anni, ut relatum eſt, diviſionis, in duo anguſtiora temporis ſpatia, ut memoratum quoque eſt, congeſtos, quidam ſunt, eodem in loco, eodem tempeſtatis genere, iiſdem ſub rebus aliis et apud eoſdem homines graſſari, conſueti, qui arctiore inter ſe copula conjunguntur. Ii ſunt febres intermittentes, remittentes, bilioſae *, item cholera †: Quorum duo priores

* Chriſt. Douglas Med. Kelſonenſis in agro meo, in diſp. inaug. de dyſent. anno 1750.

† Sydenh. et Scriptores de morb. epidem.

priores ita ſimul incidunt, ſimilique ratione incipiunt, ut primo biduo, quis e tribus morbus futurus ſit, praedici non poſſit * ; dein ita ſe confitentur, ut 'tertio die, quaſi ſigno dato, detracta 'quaſi larva, quis demum ſit, quiſque aperte 'prodat.' Cholera quoque, quae in eadem epidemia vigere dicta eſt, ſi ab ipſo quidem initio a dyſenteria diſcreta adparet, ſub iiſdem tamen rebus, excepta quae mox memorabitur, una inchoatur. Cum his igitur morbis ſeminium, ſupra expoſitum, commune eſt. Quod enim ad febres attinet, licet eae quandoque ab inquinamentis paluſtribus ſola vi, ſine ulla corporis, qualis ſeminium dicitur, conditione exoriantur, ſaepius tamen, cum ea vi opus ſuum conjungunt, morbuſque conditionis, ut ſeminii, et inquinamentorum, ut noxarum excitantium, communis eſt effectus. Res autem, qua cholerae et dyſenteriae ſeminium, alias commune, diſcrepat, eſt, ſub eodem coelo, et in iiſdem occupationibus, vivendi generis effectus. Cujus ratio paucis verbis reddenda eſt.

Quamvis ea coeli et anni temporis vis eſt quam ſupra expoſui ; non tamen contraria vi non flecti, atque

* Ibidem.

atque etiam vinci frangique poteſt. Quod vere fieri conſtat. Unde enim, quaeſo, niſi hinc, tempore Sydenhamiano tot morbi putridi, toties et prope ſine fine recurrentes, et noſtro tam pauci, iique multo leniores, nec unquam fere per populum graſſantes? Unde in caſtris fit, quod milites gregarii dyſenteria plectuntur, et ii qui ordines ducunt vel immunes morborum, vel non illa, ſed cholera, implicantur? Adeo certe morborum, illo et hoc tempore incidentium, natura inter ſe diſcrepat, adeo putrida et graſſans vis minus viget, ut clariſſimi medici Londinenſes, quo pacto, quove, ſive caſu, ſive fato ſic epidemicos morbos immortalis vir invenerit, oppido admirantur. Quod ad morborum, Sydenhamiano tempore et hoc incidentium, differentiam, majoremque nunc quam tum lenitatem, aut ſaltem minus putridam naturam, attinet; ejus differentiae cauſa in promptu videtur; ſcilicet, plenior illo, quam hoc ſeculo, carnis cibique ex carnea materia uſus; quippe quam materiam non ſolum prandere, caenare, ſed etiam jentare, et pro merenda adſumere, multoque minus eidem ex plantis paratam in omni cibo miſcere, tum moris eſſet. Similique ratione, ordinum in caſtris ductores multo tam recentis carnis, quam materiae

ex plantis paratae, plus omni cibo permiſcere ſolent. Unde licet calor anni, temporis, et regionum calidorum proprius, ad putredinem quidem, aut hujus periculum, in corporibus humanis faciendam, ita ut expoſitum eſt, pertineat; eum tamen corporis ſtatum, qui caloris eſt effectus, ut augeri carneo victu et aliis rebus poteſt, ita imminui, prohiberi, et quodam tenus in contrariam verti contrario victu et rebus contrariis poſſe, colligendum eſt. Certe morbi minus nunc, quam olim putreſcentes, ordineſque ducentium, ubi reliquos in caſtris dyſenteria aut conſimilia mala premunt, vel ſalus, vel contraria dyſenteriae cholera, haud obſcure illud confirmant. Contrariam autem dyſenteriae choleram eſſe, fructus et acidam in ventriculo fermentationem alia foventia, hanc facientes, illi opem ferentes, ſatis clare arguunt. Quae res vera, diverſam horum morborum naturam adeo illuſtrans, ad virum clarum Degnerum, qui milites, cum in vinetum irrupiſſent, et fructus copiam devoraſſent, e dyſenteria convaluiſſe ſcribit, accepta referenda eſt; dum eundem, et *ſi qua* alia acidam in ventriculo fermentationem movent, tam cholerae ſeminii cauſam, quam noxam excitantem, eſſe, ab omnibus

qui

qui illum morbum rite cognitum tractavere, intelligitur. Ut adrem redeam :

Cum igitur, ut ex rebus et rationibus expositis patet, calor una cum victu, scilicet, e carne petito, ad dysenteriam, idem una cum victu, e plantis confecto, ad choleram viam faciat ; ideo proprietas, qua illius seminium ab hujus differt, est, quod in illa vicinior ad putredinem status, in hac vicinior ad motus abnormes, quos fermentatio peccans facit, in illa debilitas sedatior, in hac cum mobilitate conjuncta, potissimum subsunt.

Utrique communis est, per communem generis nervosi debilitatem, cordisque inde et arteriarum languorem, perspiratio impeditior. Unde in utraque etiam largior bilis, et confluentium in primas vias humorum, secretio. Quod turbarum, mox ibidem saeviturarum, fundamentum, secunda adhuc valetudine, jacit.

Quae ipsa res una cum causa ejusdem dysenteriae, cum intermittente aut remittente biliosa febre, nam in illa quoque bilis hoc tempore abundat, communis est. Quare autem postea illarum seminium febris intermittentis generis, hujus nulla aut diversa, ac ne sic quidem permanens, febris, sed proprius intestinorum tumultus, sequatur, suo

loco,

loco, ſub noxarum excitantium ratione exponetur.

Poſtremo, ut in unum conſpectum ſeminii dyſenteriae partes contraham; id habitus totius corporis, maximeque primarum viarum, et ex his maxime inteſtinorum biliſque itinerum, non putreſcens, qui juſtus vix juſto morbo contingit, ſed ad putredinem vicinus, cum perpetua cerebri, generiſque nervoſi totius debilitate, cordis et arteriarum actionem, eoque vaſculorum perſpiratoriorum, illis potiſſimum parentium, actionem imminuente, et ſic in vaſis biliferis, iiſque, quae humores in inteſtina mittunt, ſecretiones augente, ſed adhuc citra morbum conſiſtente, eſt. Ejuſdem

SEMINII CAUSÆ

Sunt, praeter calorem externum, quaecunque ejus effectum augent, quaecunque debilitant, quaecunque ad habitum putreſcenti vicinum gignendum pertinent, aut denique perſpirationem porro imminuunt. Eoque ſub jubare exercitatio, victus e materia carnoſa conſtans, ex plantis negata, labor, fatigatio, omnia ad morbum viam

ſternunt.

ſternunt. Quibus noxis hoc commune omnibus eſt, ut leniore fere opere, lentoque et in longius temporis ſpatium diviſo, agant.

NOXÆ EXCITANTES

Sunt eaedem fere, quae ſeminii cauſae, ſed ſubito et vehementiore opere, atque in unum quaſi temporis punctum collato omni, agentes. Ut morbi multitudinem complexi, eoque ſuam naturam clarius prodentis, qualis in caſtris adparet, exemplum ſumam; poſtquam, continuato praeteritae aeſtatis calore et reliquis ſeminii cauſis, hoc jam ante paratum intus permaturuit, ſi ſubito, unius, puta, noctis ſpatio, pernoctantibus in tabernaculis militibus, pluvia incidens, verſoque humano in humorem vapore, genus nervoſum ſubito refrigerando, ſedans, ſic perſpirationem, jam ante languentem, ſupprimit; protinus jecoris, protinus inteſtinorum tumultus, hactenus caecus, ſed evidenti tandem proximus, jamjamque erupturus, erumpit; biliſque et, quotquot humores in inteſtina ſecerni ſolent, copia profuſa, et acrior ſimul facta, cauſa morbum continens uno impetu conſtat. His noxis excitantibus, modo

com-

commemoratis, et cum aliis morbis quodammodo communibus, huic propria adjicienda est. Quae

CONTAGIO

Est, ab eorum, qui morbo laborant, stercore suboriens. Quae, sine seminio suaque mera vi, morbo par inferendo sit, ut quibusdam aliis morbis, nempe febribus intermittentibus, typho, pesti, usu venit, an seminii conjuncto opere egeat; ideo dici nequit, quod nunquam, nisi tum, cum, ut ex anni tempore judicandum est, jam ante quaesitum et presto intus seminium est, scilicet, eo tempore, quo morbus ipse, occurrit. Quae quaestio, licet adhuc igitur incerta et, ut aiunt, sub judice sit, tamen altera, nempe, an seminio acquisito et noxis excitantibus, quae supra comprehensae sunt, agentibus, sine contagione morbus unquam nascatur, haud paulo clarior illustriorque esse videtur. Si enim uno eodemque tempore, ut unius noctis spatio, morbus quandoque, quod neutiquam dubium est, incidit; certe omnes eos, qui sic simul illo implicantur, a stercore uno infectos, non existimandum est. Unde dysenteriam plerorumque morborum, qui seminii

et

et noxarum excitantium conjuncti necessario operis effectus sunt, in numero esse constat, sed eandem a mera principii, nempe, contagionis, vi, dempto seminio, nasci, non etiam convenit.

CAUSA MORBUM CONTINENS

Est seminium supra relatum, nempe diathesis ad putredinem vergens, cum adjuncta semper huic debilitate, qua cerebri, cordis, et arteriarum et vasculorum perspiratoriorum, actiones imminui, eoque perspiratio languere, intelliguntur; ad morbi jam modum aucta: Scilicet, diathesi, et hujus comite debilitate, sic auctis, repressa per refrigerationem perspiratio, jam ante directam in jecur et intestina humorum inclinationem, porro impellit. Quo facto, augetur bilis, augetur humorum intestinalium secretio, iidemque humores pro ratione acriores facti, fibras intestinorum circulares insolito stimulo adficiunt. Quarum ideo contractiones auctae affectionem, quae constrictio dicitur, constituunt: Constrictio autem sic facta, diametrum cavi intestinalis imminuendo, humores transfluere sinit, stercus scybalorum forma retinet. Quod, sic a constrictione retentum, hanc rursus,

rurſus, nempe ſui cauſam, diſtendendo, eoque eaſdem fibras inſuper ſtimulando, auget, fitque invicem conſtrictionis effectus pariter et cauſa.

PROGNOSIS.

Quoniam in diatheſi ad putredinem vergente aucta cum debilitate conſiſtit morbus; igitur, quo majores hae ſunt, eo metuendus magis finis eſt. Hinc tenerae aut extremae aetati, ſexuique ſequiori, et fracto aliis morbis jam ante robori, infeſtior eſſe ſolet.

Ex ſymptomatis quoque aliquid eventus judicium ſumendum. Bonum ſignum eſt bilis flava et viridis, quolibet morbi tempore, ſed maxime initio, ſupra aut infra rejecta. Mala ſunt vomendi, provecto morbo, frequentia, item ſingultus, qui initio minus refert, et materia faetida ſanioſa alvo rejecta. Quae, neſcio aegrotante, effluens, morbi ſimul et aegrotantis finem adeſſe denunciat.

MEDENDI RATIO.

Quoniam caufa morbum continens in diathefi ad putredinem vergente, cum debilitate totius corporis et humorum copia et acredine, fibras inteftinorum irritante, et conftrictionem, ftercus retinentem, et ab hoc auctam, faciente, pofitus morbus eft; ideo medendi confilia effe humorum acredinem tollere vel corrigere, et folvere conftrictionem, fequitur.

Quod ad priorem prioris confilii partem, quae corrigendam acredinem proponit, attinet; ei accommodata auxilia funt, fupra forfitan, et pro certa infra purgantia, ore data; quibus nonnulli clyfteres adjiciunt.

Quorum emetica eo minus idonea videntur, quod motum periftalticum invertendi, et nova mala concitandi, periculum intentant. Certe, nifi femel et initio morbi, ad fordes putredini vicinas, non autem acredinem humorum in inteftinis, auferendas, vomitus non convenit; eoque a confilio noftro alienus eft.

Clyſteris vero, qui in colica, in inteſtinorum ſpaſmo poſita, utiliter, cum alvum purgantium opere, ad inteſtina penitus toto tractu expedienda, adhibentur; in plerorumque curationibus minus adhiberi ſolitos video. Unde minus neceſſarios eſſe arbitror. Quibus haud paulo certiori auxilio ſunt,

Alvum purgantia. Cum enim acres humores, ſupra relati, praeterquam quod conſtrictionem, et haec ſtercoris retentionem, irritando efficiunt, omnia quoque totius inteſtinorum, maximeque amplorum, tractus puncta, per eandum irritationem in nimios motus concitent; et hinc tormina, et ab iiſdem motibus, ad finem recti continuatis, teneſmus pendeant; quicquid igitur ad acres humores, motuum ex parte cauſam, depellendos pertinere poſſit, id quoque ad morbo medendum et ſalutem reducendam, non prodeſſe non poteſt. Quibus autem medicamentis purgatio attentanda ſit, ſub altera conſilii, ubi iterum de iis agendum eſt, parte proponetur.

Corrigunt autem vel obtundunt accredinem tria, diluentia, demulcentia, et antiſeptica.

Ex diluentibus praecipua et ſola fere aqua eſt. Cujus ea blanda adverſus pleraque corpora natura eſt, ut, ſine eorum mutatione, vel acerrima

corrigere,

corrigere, et blanda, vel multo minus acria, reddere poſſit. Itaque ſola aqua foſſilia acida adeo miteſcunt, ut bibi impune poſſint. Quorum, ut et humorum, de quibus hic agitur, acredo hoc infringitur, quod particulae acres, longius inter ſe diſponuntur, eoque minore vi ſingulae in ſingula partis, cui admoveantur, puncta agunt. Hac ratione aqua tepida ſola dyſenteriam perſanavit *. Aquoſa quoque proprietate ſerum lactis et juſcula ex carne confecta imbecilliora, qualia pullinum et bovinum ſunt, quae magnis Sydenhamus laudibus extulit, et ipſe ſola ſolvere morbum vidi, haud dubie ex magna parte agunt. Quid autem ſuccus animalis, qui in juſculis ineſt, valeat, poſtea memorabitur.

Demulcentia, tunicam villoſam tegendo, ab acredine defendendo, ipſam hanc impediendo, et ab illa dimovendo, agunt. Quorum copiam ars natura ſuggerit; cujuſmodi, decocta amyli, hordei, ſagae, lini ſeminum, item malvae et gummi Arabici, denique olei ſpecies, ſunt. E quibus omnibus, cum alias pari fere inter ſe virtute ſint, olei pleraeque ſpecies reliquis eo poſthabentur, quod omnium ingratiſſimae ventriculo evadunt. Adeps

* Hoffman. de Dyſent. et apud eum mult.

Adeps ovina lacte et amylo additis data, in vigore morbi parum tolleratur *. Reliquis tamen ſpeciebus haud exiguo diſcrimine anteire oleum ricini nuper inventum eſt.

Antiſeptica praecipua, quae in dyſenteriae curatione vulgo adhibentur, ſunt acida, acceſcentia, vini imbecillioris, eoque magis aceſcentis, ſpecies, et cortex forſitan Peruvianus, ſunt.

Ex acidis, non foſſilia diluta, quae minus ipſa fermentiſcendo, minus quoque contrarii generis fermentationi obviam eunt; ſed vegetabilia quae dicuntur, maximeque acetum, reſpondent. Conſimilique virtute

Aceſcentia, nempe, fructus acido-dulces ſatis maturi, ſunt. Quos ad tollendam dyſenteriam imprimis efficaces eſſe, ſumma auctoritas, graviſſima teſtimonia, ſunt. Quae res, quantum a cholera, quam multis rebus refert, differat quoque dyſenteria, luculento argumento eſt. Quippe enim hi ipſi fructus in noxarum, choleram excitantium, numero ſunt, qui dyſenteriae remedio eſſe reperti ſunt. Cujus rei diſtinctio ſaepe relato, et jure laudato, viro Degnero debetur.

Vinum

* Pringle, *Diſeaſes of the army.*

Vinum autem generis ejus, quod dictum est, dupliciter, tum qua alkahol continet, tum qua acescit, eodem viro teste, et adsentiente ratione, prodest *.

Haec omnia antiseptica, non ut diluentia, particulas acres longius inter se disponendo, neque ut demulcentia, has et tunicam villosam tegendo, et ab hac illas distinendo, sed fermentationi, in putrescentem naturam ruenti, occurrendo, et forsitan cum corpore, ex illa prognato, se miscendo, et neutrum corpus pariendo, agere verisimile est. Hoc in loco, quod de dysenteriae seminio, et causa illam continente, saepius ante dictum est, in animum velim revoces; scilicet, justam putredinem raro huic morbo, sive imminenti, sive praesenti, subesse, contraque imminente hoc, id est, in seminio, diathesin inesse putredinem vergentem, in causa continente, eandem augeri, sed nunc quoque raro ad putredinis justae modum adsurgere, memineris. Nam, ubi putridus typhus adest, is aut morbus, profluvium symptoma, et ad illum curatio dirigenda est, quod plerumque, ni fallor, fit; aut uterque morbus, quod rarius, judice me, in usu venit, conjunctus est. Quod tamen ut ita

* Degner. pag. 74, 247.

ita eſt, diligenterque alios morbos ab hoc ſegregandos, ne, quod ſummi omnium momenti eſt, curatio perturbetur, contendo; ita, ſi quando in dyſenteria idiopathica, putredo ipſa aut huic proximus ſtatus, vix ab ea differens, incidit, prae omnibus corporis partibus ea putredo, iſve ſtatus ei proximus, vixque differens, canalem alimentarium adfectat. Eoque ſupra relata antiſeptica, quae in locum laborantem protinus, primum, et recta recipiuntur, tanto potentius ad illud vitium corrigendum pertinebunt.

Cortex Peruvianus, quem in dyſenteria nunquam adhibitum novi, quoniam in putridis morbis adeo efficax antiſepticum notus eſt, nonne in hoc quoque, ubi corporis ſtatus tantum gradu a putredine diſtat, auxilio fore putandus eſt, eoque magis, quod ſtatus cui adverſatur, in eodem canali alimentario ejus actionem omnem recta excipit?

Altera conſilii pars, quae ad conſtrictionem tollendam dirigitur, per alvum purgantia et opium peragitur.

Ex alvum purgantibus, rhabarbarum nuper in frequenti uſu fuit, a clariſſimis viris adhibitum. Quod tamen, quia tormina concitat, et adſtrictiorem poſt ea alvum relinquit ejus actio, praeſens

uſus

ufus jure refpuiffe videtur. Cum eo tamen vir illuftris Joannes Pringelius, Eques, pauca calomelanos grana, quo potentius, quoque mitius effet, conjungenda oftendit. Cui utique, five foli, five cum illo altero addito medicamento, haud paulo praeftant, lenius fimul et minore cum tumultu agentia, alvum purgantia; cujufmodi fal catharticus amarus vel Glauberianus funt, quibus clari viri ufi funt *.

Ea, praeterquam quod ad acres humores, uti fupra dictum eft, auferendos pertinent, etiam durum ftercus, conftrictione retentum, et in duras maffas, fcybala dictas, divifum, fortiter protrudunt, eoque ipfam conftrictionem a fcybalis, fuo effectu, invicem auctam imminuunt. Quorum opus diluentia, fupra relata, eadem fcybala humectando et molliendo, potenter quoque adjuvant. E quibus aqua tepida, quae fola dyfenteriam fuftuliffe dicta eft, id ex parte, fibras conftrictas molliendo et humectando, praeftare mihi videtur.

Opium, a quo multi, metu, ne alvi in hoc morbo compreffionem, motu periftaltico imminuendo, auctam confirmaret, abfterriti funt, experientia expli-

* Huck. Donald Monto.

explicabili efficacissimum remedium nuper exploratum est. Cujus rei huc explicatio redit: Si compressio a debilitate aut torpore sine irritatione, id quod in colica usu venit, penderet, id est, motus peristalticus imminutus, causa morbum continens, vel hujus pars praecipua, esset, tum opium, cujus est motum omnem imminuere, illum porro imminuendo, morbum necessario augeret; perinde ac in ejusdem colicae curatione. Verum, quoties, e contrario, non in imminuto, quamvis cum debilitate alias conjuncto, sed aucto per irritamentum grave motu peristaltico, ut in cholera et dysenteria accidit, morbus positus est; tum opium, ob id ipsum, quod nimium motum imminuit, ad effectum ejus, constrictionem tollendam, valet. Hinc non fugiendum, sed sequendum, in dysenteria auxilium est, quique extimuerit, eorum timor sane vanus erat. Quam explicationem felix opii in dysenteria usus multiplex, et nunquam contemnenda Sydenhami magni auctoritas confirmat. Confirmat ex simili causa pendens motus abnormis is, qui post partum mulieribus accidit, similiter opio compositus. Quin et nulla explicatione, ne eorum quidem, qui eum refugerint, usus ejus refugiendus videtur; quoniam, si vel maxime augere compressionem periclitari concederetur,

deretur, tamen effectus purgantium, cum eo conjunctim aut alternatim datorum, motumque periſtalticum excientium, et excitum ſervantium, contrario penſaretur ; et quicquid boni ex motibus componendis acciperetur, id omne lucri fierit, quicquid mali ex iiſdem nimis imminuendis naſceretur, id omne procul amoveretur. Qui vero aſſiduam dejiciendi cupiditatem, praecedentibus et comitantibus unamquamque ſaevis torminibus, in teneſmum ſaepe intolerabilem deſinentibus, nec eandem quidem non quoque inſequentibus, conſideret ; ſi, quanto hi motus abnormes, etiam numero modici, glandulas mucoſas, liquorem inteſtinalem ſecernentes, et arteriolas exhalantes, quarum mille millia, ſuum quaeque humorem, in unum inteſtinorum cavum mittunt, adeoque copioſe, ut earum aucta aliquando excretio etiam ad diatheſin phlogiſticam tollendam valeat *, ſtimulando, et aſſiduam largamque ex-

* Amicus meus, ſupra relatus, alvum purgantium, quae nuper addubitari coepit, actionem ad diatheſin phlogiſticam ſolvendam ſummopere valere, haud uno exemplo docuit; illamque magni Sydenhami curationum partem, qua is alvum purgantia cum ſanguinis detractione toties alternavit, in vero, ut omnia iere ejus, fundatam eſſe demonſtravit.

cretionem, usque ad sanguinis ipsius profusionem, irritamento gravi sollicitando, debile jam ante corpus magis debilitet exhauriatque, reputet; si, quanto magis iidem motus, numero ingentes, qui saepe ducenti amplius quotidie sunt, et decies singulis horis dejectiones, aut harum cupiditatem, referunt, ut nulla mora, vel brevissima, nullum temporis punctum, liberum torminibus et tenesmo esse possit, genus nervosum, firmis vivis ad extremam debilitatem redactis, simplicibus a putredine non multum alienis, aut in hanc celeriter ruentibus, tono, quem tensio, in plenis vasis posita, dat, imminuendo, et sic robur prosternendo et frangendo, frangant et prosternant, secum animo perpendat: Nae ille, quicquid dirorum motuum lenimen promittit, aut vel brevem requiem tantum interponit, id prae reliquis omnibus salutiferum fatebitur, et exiguum incommodi, nec id quidem certum, sed potius contemplatione animi, quae falax est, quam experimento compertum exploratumque, minime tanto certoque bono obstare debere, lubens certe agnoscet. Si alvi largior in ipsis phlegmasiis, ubi diathesis phlogistica summa vigensque mali caput agnoscitur, purgatio ad eam tollendam valet; si tantum boni, abnormes in cholera et dysenteria motus, ut verisimile est,

sistendo,

fistendo, opium praestat, an inde, quod cholera, quae febris pariter et putredinis expers est, et dysenteria, cui putredo justa raro subest, et idiopathicam lenis brevisque pyrexia, ut videtur, comitatur, tamen, ubi motus in utraque vehementes sunt, adeo cito mortem adferat, conjici causa potest? Mihi certe reputanti, et omnia horum morborum diligenter animo perpendenti, nihil verisimilius ad animum, quam motus et motuum causam utriusque mali caput esse, et quicquid motus componit, quicquid causam tollit, id prae reliquis salutem promittere, adcurrit.

Huic consilii parti balneum, vesicatoria, et hirudines, si rationis in aliis morbis, in constrictione quoque intestinorum positis, similitudo spectaretur, adjici poterant. Quorum tamen contra usum est, primum, quod curatio supra proposita sufficere videtur, dein quod prudentissimi medici aut non omnino ad haec decurrerunt, aut in iis curationis vim non collocaverunt. Hoffmannum quidem, qui in pedum frigore periculum metuebat, calentes lateres pedibus supposuisse, vesicatoriis tormina levasse [Joannem Pringelium, et a Degnero relato Reuchnerum quendam in morbo, quem ille pro ‘dysenteria sine epidemica’ habebat, super ‘loca haemorrhoidalia hirudines’

posu-

posuisse, video. Praeter autem auctoritatis, haec remedia in dysenteria commendantis, penuriam, contra eadem ratio stare videtur. Si enim hirudines eo, ubi dictae sunt, imponantur, nihil aliud efficient, nisi ut sanguinis in vicinis vasis copia imminuatur; sed sanguinis copiam motuum, vascula excretoria, supra relata, ad nimiam et saepe sanguineam ipsam, excretionem, stimulo sollicitantium, vehementia satis superque aufert. Satis autem superque dico, quod minime eorum morborum ex numero dysenteria est, qui in sanguinis abundantia consistunt; et, e contrario, si naturae ejus ex singulis hujus chartae partibus justa notio colligatur, eam in diverso corporis statu ab illo, cui sanguinis detractio, sive communis sive localis, remedio sit, haud obscure intelligetur.

Balneum quidem in colica fomenti abdominis forma adhibitum prodesse, non inficiandum est. Sed nihil cum colica dysenteriae, praeter earundem fibrarum constrictionem, commune est; quo minus utrique communia remedia forte putes. Quod, si tegumentorum communium fibras musculares relaxando, per generis nervosi, quod unum est idemque, consensum, ad intestinorum quoque relaxandas pertineat, certe in morbo,

ubi

ubi cum vivorum debilitate, ſimplicium firmorum laxitas morboſa neceſſario et individue conjungitur, ſuperaddita laxitate opus aut uſum eſſe, non aeque dixeris ; neque

Veſicatoria, quorum actio adverſus ſpaſmos abdominis viſcerum non in extrema debilitate poſitos, et inflammationes pariter bona eſt, in conſtrictione tali, qualis dyſenteria eſt, ſcilicet cum magna debilitate conjuncta, frugifera fore putanda ſunt. Quae ipſa ſi quid humoris ſeroſi copiam auferendo, quod veriſimile eſt, quippe quarum ibi, quo imponuntur, actio, alvum purgantium, in inteſtinis actioni ſimillima ſit, valent; eo minus neceſſaria in morbo ſunt, in quo alias idem humor immodice per vim morboſam abſtrahitur.

Finita demum hac charta, legentes, ſpero, ſimplicem morbi me notionem inculcaſſe, caſus ſymptomaticos, maximeque eos, ubi diverſae febrium formae principes morbi, profluvium harum ſymptomaticum, et curatio diverſa, erant, utiliter recidiſſe, ſeminium dyſenteriae naturale, et hujus praecipuas cauſas, commonſtraſſe, noxas excitantes, earumque ſimplicem effectum, expoſuiſſe ; ab his pariter et ſeminio cauſam morbum continentem deduxiſſe, et hinc medendi conſilium,

lium, eadem servata ad finem simplicitate, derivasse, ubique in explicationibus parcum, cautum, et mihimet constantem fuisse, a magnis viris modeste, pudice, et reverenter dissensisse, minoribus reprehensionique et animadversioni obnoxiis pepercisse, vel silentio tradisse, et hoc omne sine gloriola aut ostentatione vana fecisse, videbunt. Errorum veniam, ut moris apud disputationum hic scriptores est, non petendam puto; quam prudentiores suo candore lubenter huic aetati dabunt, imprudentiores et juniores, sui memoria, non aut indecore recusabunt.

F I N I S.